

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De trinitate

Augustinus, Aurelius

[Freiburg im Breisgau], 1494

[Liber XII]

[urn:nbn:de:bsz:31-313432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-313432)

am corpuscula infinite diuidi: cū tamē ad eas tenuitates vel minutias peruentū fuerit q̄s visas meminim⁹ exiliores minutioresq; phātasias iam nō possum⁹ intueri: q̄uis rō nō desinat psequi ac diuidere. Ita nulla corpalia nisi aut ea que meminimus aut ex his que meminimus cogitamus.

De mensura et numero et pondere quorū similitudo sit in memoria et visione et voluntate.

Capitulum XI.

Ed q; numero se cogitari p̄nt que si gillatim sunt imp̄ssa memorie: videtur ad memoriā mēsurā: ad visionē vero nūerus p̄tinere. Quia h̄ innūcerabil' sit multiplicitas talium visionū. singulis r̄n in memoria p̄scriptus est intrāgressibilis modus. Mēsurā igit in memoria: in visioib⁹ numer⁹ apparet: sicut in ip̄is corpibus visibilib⁹ mēsurā quedā est: cui numerosissime coaptat' sensus videntium: et ex vno visibili multorū cernentium format' aspect⁹: ita vt etiā vn⁹ p̄pter duorum oculorū numerū plerūq; vnā rem geminatā specie videat: sicut sup̄ docuim⁹. In his ḡ rebus vñ visiones expr̄imunt' q̄dā mēsurā ē. In ip̄is aut' visionib⁹ numer⁹. Volūtas vero q̄ ista p̄iungit et ordinat: et quadā vnitate copulat: nec sentiēdi aut cogitādi appetitū nisi i his rebus vñ visiones formant' acq̄escēs collocat ponderi similis ē. Quapropter hec tria mēsurā: numerū pond⁹ etiā in ceteris oibus reb⁹ animaduertēda p̄libauerim. Hūc interi volūtatē copulatricē rei visibilis atq; visiois q̄si pentis et plis: siue in sentiēdo siue in cogitādo: nec parentē nec plē dici posse: quō valui et quib⁹ valui demonstrāui. Ubi ip̄s admonet hāc eandē trinitatē in interiorē hoīe req̄rere: atq; ab isto d̄ quo rādiu locut⁹ sum aiāli atq; carnali q̄ exteriorē d̄: intro sus tendē. Ubi speram⁹ inuenire nos posse fm trinitatē imaginē dei conat⁹ n̄fos illo ip̄o adiuuātē quem omnia: sicut res ip̄e indicāt: ita etiā sc̄ta scriptura in mēsurā et numero et pondere dispo: fuisse restatur.

Explicit liber vndecimus

Incipiunt capitula libri duodecimi.

- i Quid sit q; etiā in aīo n̄ro intelligendū sit ad exteriorē hoīem pertinere.
- ii Corpales sensus cōes nobis esse cū pecorib⁹: sed p̄p̄riū esse hoīs de his q̄ sensu corporis cōprehendit secundum eternas iudicare rationes.
- iii Actiones corporales ita demum esse re-

ctas si eis regendis mentis intellectuale p̄fuerit

- iiii Quid intersit inter illud quo mens inclinatur ad temporalia et illud quo contemplatur eterna.
- v De opinione eorum qui coniugio masculi et femine et eorum proli diuinā comparant trinitatem.
- vi Quid homo non ad vnus in trinitate persone sed ad totius trinitatis imaginem sit creatus.
- vii De eo qd̄ ap̄s dicit virū esse imaginem dei: mulierē aut' gloriā viri
- viii Quibus p̄gressibus mens corporaliū vsu et imagine delectata: ab eternorum contemplatione deficiat.
- ix Quid perniciose relicto cōmuni bono: p̄iuaata querantur.
- x Que sit humana temptatio: et qd̄ p̄ctū extra corpus habeat
- xi Quib⁹ demutatōib⁹ hō ab imagine dei in similitudinē pecoris delabatur
- xii Quid cōpabilis sit p̄mox hoīm p̄uaricatione mēns q̄ ad amorē sp̄aliū sensu est tracta corporeo.
- xiii De eorū snia qui in vno hoīe mēntē in p̄sona viri: sensus aut' corpis in p̄sona mulieris accipiendū esse dixerunt.
- xiiii In que officia proprie sapientia et scientia dei dantur.
- xv De opinione platonis qua credidit aīaī alia vitam p̄uūsq; corporibus in ducere habuisse.

Aurelii augustini episcopi de trinitate liber duodecimus incipit.

Quid sit q; etiā in aīo n̄ro intelligendū sit ad exteriorē hoīem pertinere. La. I.

De nunc videamus vbi sit quasi quoddam hominis exterioris interiorisq; confinium. Quicquid enim habemus in animo commune cum pecore recte adhuc dicitur ad exteriorē hominem pertinere. Non enim solū corpus homo exterior deputabitur: sed adiuncta quadam vita sua qua compages corporis et oēs sensus vigent: quibus in situ est ad exteriora sentiēda. Quorum sensuū imagines infixę in memoria cum recordando reuisuntur: res adhuc agit ad exteriorē hominem pertinens. Et q; in his omnibus non distamus a pecore: nisi q; figura corporis non p̄oni sed erecti sumus. Quia in re ad mō-

mur ab eo qui nos fecit ne meliore nostri par-
te: i. animo similes pecoribus sit: a quibus
corpis erectione distamus: nō vt in ea q̄ subli-
mia sunt in corpibus animū p̄ciam. Nā vel
in talibus q̄tē voluntatis appetere p̄sternere
re est animū. sed sicut corp⁹ ad ea que sunt ex-
celsa corp⁹: i. ad celestia naturalit̄ erectū est
sic anim⁹ q̄ substantia spiritalis est: ad ea q̄ sūt
in spiritalibus excelsa erigend⁹ est nō elatio-
ne sup̄bie: sed pietate iusticie.

Corpales sensus cōmunes nobis esse cum
pecoribus: sed p̄p̄iū esse hoīs de his que sen-
su corp⁹ cōprehendit scdm̄ eternas iudicare
rationes.

Capitulum II.

Essunt autē et pecora et sentire p̄ cor-
poris sensus extrinsec⁹ corpalia et ea
memoria fixa reminisci: atq; i eis ap-
petere cōducibilia fugere incōmoda: verum
ea notare: ac nō solū naturalit̄ rapta: s̄ etiam
de industria memorie cōmendata retinere: et
in obliuionē itāq; labentia recordando: atq;
cogitādo rursus imprimere: vt quēadmodū
ex eo qd̄ gerit memoria cōgitatio forma: sic et
hoc ip̄m qd̄ in memoria est cogitādo firmet̄.
Sic etiam visiones hinc atq; inde recordas-
ta q̄libet sumēdo: et quasi assumendo compo-
nere inspicere: quēadmodū in hoc rerū ge-
nere q̄ verisimilia sunt discernant̄ a veris: nō
spiritalib⁹ sed ip̄is corp⁹ alibus. Hec atq; hu-
iusmodi q̄uis in sensibilib⁹ atq; in eis q̄ inde
animus p̄ sensum corp⁹ traxit agant̄ atq; d̄-
sent̄: nō sunt tñ rōis experia: nec hoīb⁹ pecori-
busq; cōmunia. Sed sublimioris rōnis est iu-
dicare de istis corp⁹: scdm̄ rōnes incorpa-
les et sempiternas. Que nisi supra mentē hu-
manā essent: icōmutabiles p̄fecto nō essent:
atq; in his nisi subiūgeret̄ alqd̄ nostrū: nō se-
cundū eas possemus iudicare de corp⁹ alibus.
Iudicamus autē de corp⁹ alibus ex ratione dimē-
sionū atq; figurarū quā incōmutabiliter ma-
nere mens nouit.

Actiones corpales ita demū esse rectas si
eis regendis menti intellectuale p̄suerit

Capitulum III

Illud vero n̄m qd̄ in actōe corpali
um atq; t̄paliū tractand⁹ ita ver-
satur: vt nō sit nobis cōmune cū peco-
re rōnale quidē est: sed ex illa rōnali n̄e mē-
tis substantia: qua subberem⁹ intelligibili at-
q; incōmutabili veritati tanq; ductū et inferi-
orib⁹ tractādis gubernādisq; deputatū ē. Si-
cut enī in oib⁹ pecorib⁹ nō inuentū ē viro ad-
iutorū simile illi: nisi d̄tractū de illo in cōiu-
giū figuraret̄: ita mēti n̄e qua sup̄nā et inter

nā cōsulimus veritatē: nullū est ad vsūm rez
corpaliū quantū natura hoīs satis est simile
adiutorū ex ase p̄ribus q̄s cōmunes cum pe-
coribus habem⁹. Et ideo quiddā rōnale nos-
strū nō ad vn̄itatis diuortū separatū: sed in au-
xiliū societatis quasi deriuatū in sui opis dis-
partit̄ officii. Et sicut vna caro est duoz i ma-
sculo et femina: sic intellectū nostrū: et actio-
nē vel cōsiliū: et executionē vel rōnē: et appeti-
tū rōnalē: vel si q̄ alio mō significanti dici p̄sit
vna mētis natura cōplectit̄: vt quēadmodū
de illis dictū est: erūt duo in carne vna: sic de
his dici possit: duo in mente vna.

Quid iter sit inter illud q̄ mēs inclinatur ad
t̄palia: et illud q̄ p̄tēplatur eterna.

Sen. 14

Ubi. 8

La. III.

Ubi igitur differimus de natura men-
tis humane de vna quadā re differi-
mus: nec eā i hec duo q̄ cōmemora-
ui: nisi p̄ officia geminamus. Itaq; cum in ea
querimus trinitatem: in tota querimus: nō
separantes actionē rationalem in tempora-
libus a cōtemplatione eternorum: vt tertū
aliqd̄ iam queramus quo trinitas impleatur.
Sed in tota natura mentis ita trinitatem re-
periri opus est: vt si desit actio temporalium
cui operi necessariū sit adiutorū: p̄p̄ qd̄ ad
hec inferiora administrāda diriuetur aliqd̄ mē-
tis in vna n̄m dispersita mente trinitas in-
ueniat̄. Et facta iam ista distributione in eo
solo quod ad cōtemplationē pertinet eter-
norum: non solum trinitas: sed etiam imago
dei. In hoc autē quod diriuatum est in actio-
ne t̄paliū: etiā si trinitas possit non tamē ima-
go dei possit inueniri.

De optione eoz qui cōiugio masculi et fe-
mine et eoz p̄li diuinā cōpāt trinitatē.

La. V

Roīnde non mihi vident̄ pbabilez
p̄ afferre sententiā qui sic arbitrant̄ tri-
nitatē imaginis dei i tribus p̄sonis
qd̄ attinet ad humanā naturam posse reperi-
ri: vt in cōiugio masculi et femine atq; in eoz
prole cōpleat̄. Quod quasi vir ipse patris p̄-
sonā intinet: filij vero quod de illo ita p̄cessit
vt nasceret̄: atq; ita tertiam personam velut
spiritus dicunt esse mulierē: que ita d̄ viro p̄-
cessit: vt non ipsa esset filius aut filia: q̄uis ea
conciante proles nasceretur. Dixit enī do-
minus de spiritu sancto q̄ a patre p̄cedat: et
tū filius nō est. In huius igitur opinionis er-
rore hoc solū pbabiliter afferē: qd̄ in origine
facte femine s̄m sancte scripture fidem satis
ostendit̄: non omne quod de aliqua persona
ita existit: vt personam alteram faciat filium
posse dici: q̄n quidē de viri p̄sona extitit p̄-

Job. 15

Libet

sona mulieris: nec tñ eius filia dicta est. Lete-
ra sane ita sunt absurda: imo vò ita falsa: vt
facillime redarguant. Omittit enim quale sit
spñsctm matrē filij putare et iugē patris: for-
tassis q̄pe r̄fideat. hec in carnalib⁹ habere of-
fensionē dum corpe cōcept⁹ partusq; cogitā-
tur. Q̄q; et hec ipa castissime cogitēt: quibus
mūdis oīa mūda sunt: imundis autē et infide-
libus quoz polluta sunt mens et p̄scia: ita ni-
hil est mundū: vt quosdā coz etiā de virgine
fm carnē natus christus offendat. Sed tñ in
spñalibus illis sūmis vbi non est aliqd viola-
bile: aut corruptibile: nec natū ex tpe: nec ex
infor:mi formatū: si qua dicunt talia: ad quoz
similitudinē etiā ista inferioris creature gene-
ra q̄uis longe remotissime facta sunt: non de-
bent cuiusq; sobriā perturbare prudentiā: ne
cū vanū deuitat horrozē in p̄nciosum incur-
rat errorē. Assuescat in coz p̄b⁹ ita spiritualiz
reperire vestigia: vt cū inde sursuz versus du-
ce ratione ascendere ceperit: vt ad ipam in-
cōmutabilē veritatē p̄ quā sunt facta ista pue-
niat: non secū ad sūma p̄rabat qd̄ p̄tēnit in s-
finis. Hec em̄ erubuit quidā: vxorē sibi elige-
re sapientiā. Quia nomē vxoris in p̄legignē-
da corruptibile cōcubitū igerit cogitanti: aut
vero ipa sapia sexu feminea est: q; feminini
generis vocabulo et in greca et latina lingua
enunciatur.

¶ homo non ad vnus in trinitate per-
sone: sed ad totius trinitatis imaginez fit cre-
atus.

Capitulum VI

¶ On ergo p̄pterea respuimus istaz
n̄ finiam: q; timem⁹ sc̄tam et inuolabilē
caritatē tanq; iugem dei patris de
illo exitem. Sed nō sicut p̄lem ad gignendū
Job. j. verbū: p̄ qd̄ facta sunt oīa cogitare. S; q; eaz
falsa diuina scriptura euident̄ ondit. Dixit
Gen. j. em̄ de⁹. Faciamus hoīem ad imaginē nostrā
paulopost aut dictū est. Et fecit de hoīem ad
imaginē dei. Nostrā certe q; pluralis est nūe-
rus: nō recte diceret: si hō ad vni⁹ p̄sone ima-
ginē fieret: siue patris: siue filij: siue spūs sancti.
Sed q; fiebat ad imaginē trinitatis: p̄pterea
dictū est ad imaginē nostrā. Rursus autē ne i
trinitate credēdos arbitraremur tres deos
cū sit eadē trinitas vn⁹ deus. Et fecit inq; de-
us hoīez ad imaginē dei: p̄ eo ac si diceret ad
imaginē suam. Sunt em̄ tales vsitate in lris il-
lis locutōes: quas nōnulli catholicā si etiāz si-
dē asserūt: nō tñ diligenter aduertūt vt putēt
ira dictū: Fecit de⁹ ad imaginē dei: quasi dice-
ret: fecit pater ad imaginē filij. Sic volentis

asserere in scripturis sc̄tis deū dictū etiā filiū
quasi definit alia verissima et manifestissima
documenta: vbi nō solū deus: sed etiā ver⁹ de⁹
dict⁹ est fili⁹. In hē tñ testimonio dū aliud sol-
uere intendūt: sic se implicāt vt expedire non
possint. Si em̄ p̄ fecit ad imaginē filij: ita vt si
sit hō imago patris et filij: dissimilis est p̄ri fili⁹.
Si em̄ pia fides docet: sicuti fides docet filiū
esse ad equalitatē essentie similit̄ patri qd̄ ad
similitudinē filij factū est: necesse est etiā ad si-
militudinē patris factū sit. Deinde si hoīem pa-
ter non ad suā: sed ad filij fecit imaginē: cur si
ait: Faciam⁹ hoīem ad imaginē et similitudi-
nē tuā: sed ait nostrā: nisi q; trinitatis imago
fiebat in hoīe: vt hoc mō esset hō imago vni⁹
veri dei: q; ipsa trinitas vnus verus deus est.
Locutiones autē sunt innumerabiles tales i
scripturis: sed has protulisse suffecerit. Est i
psalms ita dictum: Domini est salus et super
populum tuuz benedictio tua: quasi alteri di-
ctum sit: non ei de quo dixerat: Domini est sa-
lus. Et iterum: A te inquit eruar a temprati-
one: et in deo meo sperans transgrediar mu-
rum quasi alteri dixerit a te eruar a temprati-
one. Et iterum: Populi sub te cadent in cor-
da inimicorum regis. Ac si diceret: In corda
inimicorum tuorum. Et qui p̄ regi dixerat:
id est dñs nostro iesu christo: populi sub te ca-
dent: quem regem intelligi voluit: cum dices-
ret inimicorum regis. Rarius ista in noui testa-
menti litteris inueniuntur. Sed tñ ad roma-
nos apostolus de filio suo inquit: qui fact⁹ est
ei ex semine dauid fm carnē: qui p̄destina-
tus est filius dei in virtute sc̄dm spiritū sancti
ficationis ex resurrectione mortuorum iesu
christi dñi nostri. Tanq; de alio supra diceret
Quid est em̄ filius dei p̄destinatus ex resur-
rectione mortuoz iesu christi: nisi eiusdē iesu
christi q̄ p̄destinatus est filius dei in virtute:
Ergo quō hic cū audiimus fili⁹ dei in virtute
iesu christi: aut filius dei fm spiritū sancti
ficationis iesu christi: aut filius dei ex resurre-
ctione mortuoz iesu christi: cum dici potuit
set vsitate in virtute sua: aut fm spiritum sc̄ti
ficationis sue: aut ex resurrectione mortuoz ei⁹:
vt mortuoz suoz: nō cogimur intelligere ali-
am p̄sonā: s; vnā candēq; s; filij dei dñi nri iesu
xp̄i. Ita cū audiim⁹. Fecit de hoīez ad ima-
ginē dei q̄uis possit vsitati dici ad imaginē su-
am: nō tñ cogimur aliā p̄sonā intelligere i trini-
tate: s; ipam vnā candēq; trinitatē: q̄ est vnus
deus: ad cui⁹ imaginē fact⁹ est hō. Que cum
ita sint: si eandē trinitatis imaginem non i
vno sed i tribus hoībus acceperimus: patre

ps-3

ps-17

ps-44

Roma-j

Gen-j

et matre et filio: non erat ergo ad imaginem dei factus homo antequam viri fieret: et antequam filium propagarent: quia nondum erat trinitas. An dicitur aliquis. In trinitate erat: quia etiam nondum forma propria: iam tamen originali natura et mulier erat in latere viri: et filius in lumbis patris.

Ubi. 5. Cur ergo cum scriptura dixisset. Fecit deus hominem ad imaginem dei: coterit dicens: Fecit deus eum: masculinum et feminam fecit eos: et benedixit eos. Vel si ita distinguendum est: et fecit deus hominem: ut deinde inferat ad imaginem dei fecit illum: et tertia subiunctio sit: masculinum et feminam fecit eos. Quidam enim timuerunt dicere: fecit eum masculinum et feminam: ne quasi monstruosum aliquid intelligeret: sicut sunt quos hermaproditas vocant: cum etiam sic non mendaciter possit intelligi utriusque in numero singulari: propter id quod dictum est. Duo in carne vna. Cur ergo ut dicere ceperam in natura hominis ad imaginem dei facta propter masculinum et feminam non commemorat scriptura? Ad implendam quippe imaginem trinitatis debuit addere et filium: quousque ad huc in lumbis patris constitutum sicut mulier erat in latere. An forte iam facta erat et mulier: et scriptura breui complexione constrinxerat: quod postea quemadmodum sit factum diligentius explicaret: et propterea filium commemorari non potuit: quia nondum erat natus: quasi et hoc non poterat ea breuitate complecti spiritus sanctus suo loco postea natum filium narraturus: sicut mulierem de virili latere assumptam suo postmodum loco narrauit: et tamen hic eam nominare non permisit.

De eo quod apostolus dicit virum esse imaginem dei mulierem autem gloriam viri.

La. vii

Ubi. 2. Sed itaque ita debemus intelligere hominem factum ad imaginem summe trinitatis: hoc est ad imaginem dei: ut eadem imago in tribus intelligatur hominibus: praesertim cum apostolus virum dicat esse imaginem dei: et propterea velamentum ei capitis demat: quod mulieri adhibendum monet: ita loquens: Vir quidem non debet velare caput cum sit imago et gloria dei. Mulier autem gloria viri est. Quid ergo dicemus ad haec? Si pro sua persona mulier ad implet imaginem trinitatis: cur ea detracta delatam viri adhuc ille imago dicitur? Aut si et vna persona hominis ex tribus potest dici imago dei: sicut in ipsa summa trinitate et vnaqueque persona deus est: cur et mulier non est imago dei? Ita propterea caput velare precipit: quod ille qui imago dei est prohibetur. Sed videndum est quomodo non sit contrarium: quod dicit apostolus: non mulierem sed virum esse imaginem dei: huius quod

Ubi. 5. Scriptum est in genesi. Fecit deus hominem

imaginem dei fecit eum: masculinum et feminam fecit eos et benedixit eos. Ad imaginem quippe diuinam ipsam humanam factam dicitur: quod sexu ex utroque complectitur: nec ab intelligenda imagine dei separat feminam. Dicitur enim quod fecit deus hominem ad imaginem dei: fecit eum in quantum masculinum et feminam: ut certe alia distinctio: masculinum et feminam fecit eos.

Ubi. 5. Quod ergo per apostolum audiuius vix esse imaginem dei: vix caput velare prohibetur: mulierem autem non et id ipsa habere iubetur: nisi credo illud esse quod iam dixi: cum de natura humane mentis agerem mulierem cum viro suo esse imaginem dei ut vna imago sit rota illa suba. Quia autem ad adiutorium distribuit quod ad eam ipsam solam attinet: non est imago dei: quia autem ad vix solam attinet imago dei est tam plena aut integra quam in vno coniuncta muliere. Sicut de natura humane mentis diximus: quia etsi tota complectitur veritatem imago dei est: et cum ex ea distribuit aliquid: et quadam intentione derivatur ad actionem reipublicam: nihilominus ex parte prospectam respicit veritatem: imago dei est: ex quo vero intendit in agenda inferiora: non est imago dei. Et quoniam quicumque se extenderit in id quod eternum est: rationis magis inde format ad imaginem dei: et propterea non est cohibenda ut se inde contineat ac temperet: et idem vir non debet velare caput. Quia vero illi rationali actioni quam in rebus corporalibus temporalibusque versat: periculosa est nimia inferiora progressio: debet habere praeterea super caput: quod iudicat velamentum quod significat esse cohibendam. Errata est enim sancti angelis sacra et pia significatio. Nam deus non ad temporaria videt: nec aliquid noui fit in eius visione atque scientia: cum aliquid temporaliter ac transitorie geritur: sicut inde afficiuntur sensus vel carnales animalium et hominum vel etiam celestes angelorum. In isto quippe manifesto sexu masculini et femine: apostolus paulus occultioris cuiusdam rei figurasse mysterium. Vel hic intelligi potest: quod cum alio loco dicat veram viduam esse desolatam sine filiis et nepotibus et tamen eam sperare debere in deum: et persistere in orationibus nocte et die: hic iudicat mulierem seductam in preuaricatione facta: saluam fieri per filiorum generationem. Et addit si permanserit in fide et dilectione et sanctificatione cum sobrietate. Quasi vero possit obesse bone viduae si vel filios non habuerit: vel si quos habuerit: si in bonis operibus permanere voluerint. Sed quia ea que dicuntur opera bona tanquam filij sunt vite nostre: pro quibus queritur cuius vite sit quisque: id est quomodo agat haec temporalia: quam vitam greci non zoen: sed bion vocant. Et haec opera bona maxime officii

Ubi. 5

Liber

cujus misericordie frequentari solent. Opera vero misericordie nihil profunt: siue pagani siue iudeis: qui christo non credunt: siue quibuscunq; hereticis vel scismaticis: ubi fides et dilectio et sobria sanctificatio non inuenitur: manifestum est quid apostolus significare voluerit: ideo figurate ac mystice quia de velando mulieris capite loquebatur: quod nisi ad aliquod secretum sacramenti referatur: inane remanebit. Sicut enim non solum veracissima ratio: sed etiam ipsius apostoli declaratur auctoritas: non secundum formam corporis homo factus est ad imaginem dei: sed secundum rationalem mentem. Cogitatio quippe turpiter vana est: que opinatur deum membrorum corporalium: lineamentis circumscribi: atque diffiniri. Porro autem nonne idem beatus apostolus dicit: Renouamini spiritu mentis vestre: et induite nouum hominem qui secundum deum creatus est. Et alibi apertius. Exuentes vos inquit veteres hominem cum actibus eius: et induite nouum qui renouatur in agnitione dei secundum imaginem eius: qui creauit eum: nulli dubium est non secundum corpus: neque secundum quamlibet animi partem: sed secundum rationalem mentem ubi potest esse agnitione dei: hominem factum ad imaginem eius qui creauit eum. Secundum hanc autem renouationem efficiamur etiam filij dei per baptismum christi: et induentes nouum hominem: christum vniuersum induimur per fidem. Quis est ergo qui ab hoc confortio feminas alienat: cum sint nobiscum gratie coheredes? Et alio loco idem apostolus dicit. Omnes enim filij dei estis per fidem in christo Iesu. Quicunq; enim in christo baptizati estis: christum induistis. Non est iudeus neque grecus: non est seruus neque liber: non est masculus neque femina: omnes enim vos vnum estis in christo Iesu. Nunquid nam igitur fideles femine sexum corporis amiserunt? Sed quia ibi renouantur ad imaginem dei ubi sexus nullus est: ibi factus est homo ad imaginem dei ubi sexus nullus est: hoc est in spiritu mentis sue. Vir ergo vir propterea non debet caput velare quia imago est et gloria dei: Mulier autem debet: quia gloria viri est: quasi mulier non renouetur spiritu mentis sue: que reuocatur in agnitione dei secundum imaginem eius qui creauit eum. Sed quia sexu corporis distat a viro: rite potuit in eius corporali velamento figurari pars illa rationis: que ad temporalia gubernanda deflectit: vt non maneat imago dei

nisi ex qua parte mens hominis eternis rationibus conspiciendis vel consulendis adherescit: quam non solum masculis: sed etiam feminas habere manifestum est. Ergo in eorum mentibus communis natura cognoscitur: in eorum vero corporibus ipsius vniuersus mentis distributio figuratur.

Quibus progressibus mens corporalium visu et imagine delectata: ab eternorum contemplatione deficiat.

La. VIII

Scendentibus itaque introitus: susque a busdam gradibus considerationis per animam perges: vnde incipit aliquid occurrere: quod non sit nobis commune cum bestiis: inde incipit ratio ubi homo interior iam possit agnosci. Qui etiam ipse si per illam rationem cui temporalium rerum administratio delegata est: imoderato progressu nimis in exteriora plabit: consentiente sibi capite suo: id est non eam cohibente atque refrenante: illa que in speculo consilij presidet quasi virili portione inueterat in omnes inimicos suos: vt utis inuidios demones cum suo principe diabolo eterno atque illa visio: ab ipso etiam capite cum coniuge veterum manducante subtrahit: vt lumen oculorum eius non sit cum illo. Ac sic ab illa illustratione veritatis ambo nudati: atque apertis oculis conscientie ad videndum que in honore est atque indecori remanserint tanquam folia dulcium fructuum: sine ipsis fructibus: ita sine fructu boni operis bona verba contempserint: vt male viuentes quasi bestie loquendo contegantur turpitudinem suam.

Et pernicioso relicto communi bono priuata querantur.

La. IX

De statem quippe suam diligens anima a communi vniuerso ad priuataque partem prolabit: et apostatica illa superbia: quod initium peccati dicitur: cum in vniuersitate creature deum rectorem secuta: legibus eius optime gubernari potuisset: plus aliquid vniuerso appetens atque id sua lege gubernare molita: quia nihil est amplius vniuersitate in curam preilem tradit: et sic aliquid amplius concupiscendo minuit. Tunc et auaricia dicitur radix omnium malorum. Totumque illud ubi aliquid proprium contra leges quibus vniuersitas ad ministrat agere nititur: pro corpore proprium gerit: quod partialiter possidet: atque ita formis et moribus corporalibus delectata: quia in eas secum non habet: cum eorum imaginibus quas memorie fixit inuoluit: et phantastica fornicatione turpiter inquinat: omnia officia sua ad eos fines referens: quibus curiose corporalia acta temporalia pro corporis sensus querit. Aut tumido

i. Tbi. 6.

fastu alijs animis corporeis sensib⁹ deditis esse affectat excelsior: aut cenoso gurgite carnalis voluptatis immergitur⁹

Que sit humana tēptatio: et qđ pctm̄ extra corpus habeatur. La. X

Um q̄ bona voluntate ad interiora et superiora p̄cipienda: q̄ non p̄uarim sed cōmuniter ab oibus q̄ talia diligunt sine vlla angustia vel iuidia casto possident āplexu: vel sibi vel alijs p̄sunt: et si fallat in aliq̄ p̄ ignorantia t̄paliū: q̄ et hoc t̄pali ter gerit: et modū agendi nō teneat que debebat: humana tēptatio est. Et magnū ē hāc vitā sic degere: quā velut viā redeuntes car

1. Cor. 7. 10

pim⁹: vt tēptatio nos nō apprehēdat nisi humana. hoc em̄ pctm̄ extra corp⁹ est: nec fornicationi deputat. et p̄pterea facillime ignoscit. Lū vero p̄pter adipiscenda ea q̄ corpus sentiunt p̄pter experiendi vel excellenti vel cōtrectandi cupiditatē: vt in his sinez boni sui ponat: aliqđ agit: quicqđ agat turpiter agit: et fornicat in corpus p̄prium peccans: et corporeaz rerū fallacia simulacra introitus rapiēs: et vana meditatioē cōponēs vt ei nec diuinū aliqđ: nisi tale videat. p̄uatiū auara fetat errorib⁹: et p̄uatiū pdigā anitur viribus. Nec ad tā turpē et miserabilē fornicatōz simul ab exordio p̄silit: s̄ sic scriptū ē. Qui modica spernit paulatim decidet.

Eccl. 19

Quib⁹ demutatōib⁹ hō ab imagine dei in similitudinē pecoris delabit. La. XI

Quomō em̄ coluber nō apris passibus: s̄ squamaz minutissimis nisi bus repit: sic lubric⁹ deficiēdi mor⁹

Eccl. 3

negligentes minutatim occupat: et incipiēs a puero appetitu similitudinē di: puenit ad similitudinē pecorū. Inde ē qđ nudari stōtā p̄ma: pelliceas tunicas mortalitate merueff. Honor em̄ hoīs ver⁹ est imago et similitudo dei: que non custodit nisi ad ipm̄ a quo imp̄mitur. Tāto magis itaqz inheret deo: q̄to minus diligitur p̄prium. Lupiditate vero experiende potestatis sue: quodā nutu suo ad seipm̄ tanq̄ ad mediū prouit. Itaqz cū vult esse sicut ille sub nullo: et ab ipsa sui medieta te penaliter ad ima p̄pellit: id est ad ea quibus pecora letant: atqz ita cum sit honor ei⁹ similitudo dei: dedecus autē eius similitudo pecoris: homo in honore positus non intellexit: compatus est iumētis insipientibus: et similis factus est eis. Qua igitur tam longe trāsiret a sumis ad infima: nisi p̄ mediū suū. Lū em̄ neglecta caritate sapientie q̄ semp eodē modo manet: concupiscit sciētia ex mu

P̄s. 48

tabilium temporalium experimēto: inflat si edificat. Ita p̄grauatus animus quasi pōdere suo a beatitudine expellit: et p̄ illud sue medietatis expimentū pena sua discit qđ inter sit inter bonū desertū: malumqz commissum nec redire potest effusus ac perditus s̄ virib⁹: nisi gratia conditoris sui ad penitentiā vocantis et peccata donantis. Quis em̄ infelicem animam liberabit a corpore mortis huius nisi gratia dei per iesum christum dominū nostrum? De qua gratia: suo loco quando ipse p̄stiterit differemus.

1. Cor. 8

Rom. 7

Compabilis sit primoz hoīm p̄uariationi mens q̄ ad amorē t̄paliū sensu ē tracta corporeo. La. XII

Tunc de illa parte rationis ad quā p̄tinet scientia: i. cognitio rerū temporalium atqz mutabilium nouādis vite huius actionibus necessaria susceptā: considerationem q̄rum d̄s adiuuat peragam⁹. Sicut em̄ in illo manifesto cōiugio duorum hominum qui primi facti sunt: non manducauit serpens de arborē vetita: sed tantūmodo māducandū psuasit. Mulier autē non manducauit sola: s̄ viro suo dedit: et simul manducauerunt: quā cū serpente sola locuta est: et ab eo sola seducta sit. Ita et in hoc qđ etiā in homie vno gerit et dinoscit: occulto quodā secretoz

Eccl. 3

qz coniugio carnalis: vel vt ita dicam: qđ corporis sensus intenditur sensualis animi motus: qui nobis pecoribusqz cōmunis est: seclusus est a ratione sapientie. Sensu quippe corporis corporalia sentiunt: eterna vero et incōmutabilia spiritalia ratione sapientie intelligunt. Rationi autē scientie appetitus vicinus est: qñ quidē de ipsis corporalib⁹ que sensu corporis sentiunt ratiocinantur ea que scientia dicitur actionis: si bene vt eam noticiam referat ad finē sūmi boni: si autē male: vt eis fruatur tanqz bonis talib⁹ in quibus falsa b̄itudine conq̄scat. Lū em̄ huic intentioni mentis q̄i rebus t̄palib⁹ et corporalibus p̄pter actiones officii rōcinādi viuacitate versat: carnalis ille sensus vel animalis ingerit quādā illecebrā fruendi se: id est tanqz bono quodā p̄uato et p̄prio: non tanqz publico et cōmuni: qđ est in cōmutabile bonū: tunc velut serpens alloq̄tur feminā: huic autē illecebre consentire: s̄ ligno phibito manducare est. Si iste sensus si sola cogitationis delectatione cōtentus ē: superioris vero auctoritate consilij ita membra retinent: vt nō exhibeantur iniquitatis arma peccato: sic habendū existimo velut cibū vitium mulier sola comederit. Si autē in sensu

Roma. 8

Liber

tionem male utendi rebus que per sensum corporis sentiuntur: ita decernitur quodcumque peccatum ut si potestas sit etiam corpore compleatur: intelligenda est illa mulier dedisse viro suo secum simul edendum illicitum cibum. Neque enim potest peccatum non solum cogitandum suauiter: verum etiam efficaciter perpetrandum mente decerni: nisi et illa mentis intentio penes quam summa potestas est membra in opus mouendi: vel ab opere cohibendi male actioni cedat et seruiat. Nec sane cum sola cogitatione mens oblectatur illicitis: non quod decernens esse faciendum: tenens tamen et volens libenter quod statim ut attigerit animam respici debuerit: negandum non est esse peccatum: sed longe minus quam si et opere statuatur implendum. Et ideo de talibus que cogitationibus venia petenda est: **Adat. 6** peccatusque percutiendum: atque dicendum. Dimitte nobis debita nostra: faciendum quoque quod se quis: atque in oratione iungendum: sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat: et ideo si sola mulier cibum edisset illicitum: sola utique mortis supplicio plecteretur. Ita dici potest in homine uno: si delectationibus illicitis a quibus se continuo debet auertere cogitatio libenter sola passatur: nec faciendum decernant mala: sed tamen suauiter in recordatione teneantur: quasi mulierem sine viro posse damnari: absit hoc credere. Hec quippe una persona est vno homo est: totusque dominabitur: nisi hec que sine voluntate operandi: sed tamen cum voluntate animi talibus oblectandi solius cogitationis sentiuntur esse peccata: per mediatores gratiam remittantur. Hec itaque disputatio qua in mente vniuersi cuiusque hominis quesiuimus quoddam rationale coniugium contemplationis et actionis: officij per que danda singula distribuitur: tamen in utroque mentis vnitatem seruata: salua illius veritatis historia: quae de duobus primis hominibus: viro scilicet eiusque muliere: de quibus propagatum est genus humanum: diuina tradit auctoritas. Ad hoc tamen modo audienda est: ut intelligat amplius: imaginem dei viro tamen tribuendo non etiam femine: quoniam in diuerso sexu duorum hominum aliquid tamen significare voluisse quod in vno homine quereretur.

De eorum sententia que in vno homine mentem in persona viri: sensum autem corporis in persona mulieris accipiendum esse dixit. **La. XIII.**

Ecce me fugit quosdam qui fuerunt ante nos egregij defensores catholice fidei et diuini eloquij tractatores: cum in homine vno cuius vniuersam animam bonam quemdam paradysum esse senserunt: duo ista requi-

rerent: virum mentem: mulierem vero dixisse corporis sensum. Et secundum hanc autem distributionem qua visum mens: sensus vero corporis mulier: videntur apte omnia conuenire: si considerata tractentur: nisi quod in omnibus bestiis et volatilibus scriptum est. Non esse inuentum viro adiutorium simile illi: et tunc est ei mulier facta de latere. Propter quod ego non putavi per mulierem sensum corporis esse ponendum: quem videmus nobis et bestiis esse communem: sed aliquid volui quod bestie non haberent: sensumque corporis magis per serpente intelligendum existimaui: qui legitur sapientior omnibus pecoribus terre. In eis quippe naturalibus bonis: que nobis irrationalibus animalibus videmus esse communia viuacitate quadam sensus excellit: non ille de quo scriptum est in epistola: que est ad hebreos: vbi legitur: perfectior esse solidum cibum: qui per illum habitum exercitatos habent sensus ad sepandum bonum a malo. Illi quippe sensus nature rationalis sunt ad intelligentiam pertinentes: sed iste sensus qui est quinque pertitus in corpore: per quem non solum a nobis: verum etiam a bestiis corporalis species motusque sentitur. Sed siue isto siue illo siue aliquo alio modo accipiendum sit: quod apostolus: virum dixit imaginem et gloriam dei: mulierem autem gloriam viri: apparet tamen cum secundum deum viuimus: mentem nostram in diuisibilia eius intentam: ex eius eternitate: veritate: caritate proficenter debere formari. Quidam vero rationalis intentionis nostre: hoc est eiusdem mentis in usum mutabilium corporaliumque rerum: sine quo hec vita non agit dirigendum in bonis talibus: et in ea de torquendo bestitudinis appetitum: sed ut quicquid in usu temporalium rationabiliter facimus: eterno ad discipulorum contemplatione faciamus: per ista transcuntes: illis inherentes.

In que officia propria sapientia et scientia dei dantur. **La. XIII**

Abest enim et scientia modum suum bonum: si quod in ea inflat vel inflare a se solet: eternoque caritate vincatur: quod non inflat: sed ut scimus edificat. Sine scientia quippe nec virtutes ipse quibus recte viuere possunt haberi: per quas hec vita misera sic gubernatur: ut ad illam que vere beata est perueniatur eternam. Distat tamen ab eterno contemplatione actio qua bene vitamur temporalibus rebus: et illa sapientie: hec scientie deputatur.

Quis enim et illa que sapientia est: possit scientia nuncupari: sicut et apostolus loquitur: vbi dicitur. Nunc scio ex parte: nunc autem cognosco. **1. Cor. 13**

Sci. 2.

Sci. 3.

Heb. 5.

1. Cor. 13.

Roma. 12.

1. Cor. 13.

sicut et cognitus sum: quā scientiā pfecto con-
templatōis dei vult intelligi: qđ scđoꝝ erit p-
mū sumū: tñ vbi dicit. Alij dā per spirituz
sermo sapientie: alij sermo scie p in eundē spi-
ritum: hec vtiq; duo sine dubitatione distin-
guit: licet nō ibi explicet quid intersit vñ pos-
sit vtrūq; dinosci. Clerū scripturarū sancta-
rum multiplicē copā scrutatus: inueni scri-
ptū esse in libro iob: eodē scđo viro loquente
Job 28. Ecce pietas est sapiētia: abstinere autē a ma-
lis est scia. In hac differentia intelligenduz
est ad cōtemplationē sapiētia: ad actionem
sciam p̄tinere. Pietatē quippe h loco posuit
dei cultū: que grece dicit theosebia. Hā hoc
verbum habet istā sententiā in codicibꝝ gre-
cis. Et quid est in eternis excellēti qđ deus
cuius solius immutabilis est natura? Et qđ
cultus eius: nisi amor eius: quo nūc desidera-
mus eum videre: credimusq; et speramꝝ nos
esse vifuros: et quantū pficimꝝ videmus nūc
p speculū in enigmate: tunc autē in manifesta-
tione. Hoc est em qđ ait apostolus paulꝝ: Sa-
cie ad faciē. Hoc etiā qđ iohannes. Dilectiss-
mi nunc filij dei sumꝝ: et nō dū apparuit quid
erimꝝ: scimus cū apparuerit: similes ei erimꝝ.
qm̄ videbimꝝ eū sicuti est. De his atq; huius-
modi: sermo ipse mihi videt esse sermo sapiē-
tie. Abstinere autē a malis qm̄ iob scientiam
Job 28. dixit esse: reruz pculdubio temporalium est.
Quoniā scđm tempus in malis sumus: a qui-
bus abstinere debemus: vt ad illa bona eter-
na veniamꝝ. Nobrem quicqđ prudenter for-
titer: tempanter et iuste agimus: ad eam per-
tinet scientiā siue disciplinā qua in eutrādis
malis: bonisq; apertendis actio nostra ver-
satur: et quicquid ppter exempla vel cauēda
vñ imitanda: et ppter quarūcūq; reruz qđ no-
stris accōmodata sunt vñbus necessaria do-
cumenta: historica cognitione colligimꝝ. De
his ergo sermo cum sit: eum scientie sermo
nē puto discernendū a sermōe sapientie: ad
quā p̄tinēt ea que nec fuerūt nec futura sūt
sed sunt: et ppter eternitatē in qua sunt et fu-
sē et esse et futura esse dicunt: sine vlla muta-
bilitate tempoz. Nō em sic fuerūt vt esse de-
sinerēt: aut sic futura sunt quasi nūc non sint
sed idipm̄ esse sp̄habuerūt: sp̄habitura sunt.
Abant autē non tanq; in spacijs locozū fixa
veluti corpa: sed in natura incorpali: sic in-
gelabilia p̄sto sunt mentis aspectibꝝ: sicut ista
in locis visibilia vel cōtractabilia corpis sen-
sibus. Non autē solū rez sensibiliū in locis po-
sita: sine spacijs localibus manēt intelligibi-
les incorpalesq; rōnes: verū etiā motionū

in temporibus transeuntū: sine tēporali trā-
siru stant etiam ipse vtiq; intelligibiles in sen-
sibiles: ad quas entis acie puenire paucoꝝ ē.
Et cum puenit: qđ fieri pōt: non in eis ma-
ner ipse peruentor: sed veluti acie ipa reuer-
berata repellit: et sit rei nō transitorie transi-
toria cogitatio. Que tñ cogitatio transiēs p
disciplinas quibus erudit animus: memorie
cōmendat: vt sit quo redire possit: que cogi-
tat inde transire: q̄uis si ad memoriā cogita-
tio non rediret: atq; qđ cōmendauerat ibi in-
ueniret: velut rudis: ad hoc sicut ducta fuerat
ducere: idq; inueniret: et vbi primū inuen-
rat: in illa scilicet incorporea veritate: vñ rur-
sus quasi descriptū in memoriā figeret. Neq;
em̄ sicut manet: verbi grā quadrati corpis i
corporalis et incōmutabilis ratio: sic in ea ma-
ner hoīs cogitatio: si tñ ad eā sine phantasia
spacij localis potuit puenire. Aut si alicuius
artificiosi et musici sani p moras t̄pis transeū-
tis numerositas cōprehendat: sine tpe stans
in quodā secreto altoq; silentio: tamdiu saltē
cogitare pōt qđ diu pōt ille cantus audiri: tam-
qđ inde rapuerit: et si trāsiens mentis aspectꝝ
et quasi gluties in ventrē: ita i memoria repo-
suerit: poterit recordādo quodā mō rumina-
re: et in disciplinam qđ sic didicerit trajcere.
Quod si fuerit oīmōda obliuione deletū: rur-
sus doctrina duce ad id vñef qđ penitus ex-
ciderat: et sic inueniet vt erat.

De opinione platonis qua credidit aias
aliam vitam p̄iusq; corpozibus induerentur
habuisse.

Capitulum XV.

De plato ille p̄hs nobilis psuadere
cognatus est vixisse hic aias hoīm: et
anteq; ista corpa gererent: et hinc eē
qđ ea que discuntur: reminiscunt potꝝ cogni-
ta qđ cognoscūt noua. Retulit em̄ puerū quē
dam nescio quid de geometria interrogatuz
sic respondisse: tanq; esset illius peritissimus
discipline. Gradatim quippe atq; artificiose i
terrogatus: videbat qđ videndū erat: dice-
batq; qđ viderat. Sed si recordatio hec esset
rerū antea cognitarū: non vtiq; oēs vñ pene
oēs cum illo mō interrogarent: hoc possent.
Non em̄ oēs in priore vita geometre fuerunt
cum tam rari sunt in genere humano: vt vix
possit aliquis inueniri. Sed potius credēdū
est mentis intellectualis ita cōditam esse na-
turā: vt rebus intelligibilibus naturalī ordi-
ne disponente conditore subiūcta: sic ista vi-
deat in quadā luce sui generis incorporea: quē
admodū oculus carnis videt: que in hac cor-
porea luce circūadiacet cuiꝝ lucis capax eiꝝ.

Liber

congruens est creatus. Non enim et ipse ideo si ne magistro alba et nigra discernit: quia ista iam nouerat antequam in hac carne crearet. Denique cur de solis rebus intelligibilibus id fieri poterit. ut bene interrogatus quoscumque respondeat quod ad quoscumque pertinet disciplinam: etiam se eius ignarus est. Cur hoc facere de rebus sensibilibus nullus poterit: nisi quod isto vidit in corpore constitutus: aut eis quod nouerant indicantibus creditur: seu istis: cuiusque seu verbis. Non enim ascendendum est eis quod famulatus per agendam ferunt recordatus fuisse talia non nulla quae non fuerat expertus: cum hic alio iam fuisset in corpore et alios nonnullos narrat alij: cuiusmodi aliquid in suis mentibus passos: quas falsas fuisse memorias: quales plerumque exprimur in somnis: quoniam nobis videmur reminisci quasi egerimus aut viderimus quod nec egerimus oino nec vidimus: et eodem modo affectas esse illorum mentes etiam vigilantium instinctu spirituum malignorum: atque fallacium: quibus cura est de reuolutionibus animarum falsam opinionem: ad decipiendos homines firmare vel serere. Et hoc conijci poterit: quia si vere illa recordarentur que hic in alijs antea positi corporibus viderant: multis ac pene omnibus id confingeret: quoniam quidem ut de viuis mortuos: ita de mortuis viuos: tanquam de vigilantibus dormientes: et de dormientibus vigilantes sine cessante fieri suspicant. Si ergo hec est sapientie et scientie recta distinctio: ut ad sapientiam pertinet aeternarum rerum cognitio intellectualis: ad sciam vero temporalium rerum cognitio rationalis: quod cui proponendum siue postponendum sit: non est difficile iudicare. Si autem alia est adhibenda discretio qua dinoscantur hec duo: que perculdubio distare apostolus docet dicens: Alij dicitur quidem per spiritum sermo sapientie: alij sermo scientie secundum eundem spiritum. Tamen etiam istorum duorum que nos possumus euidentissima differentia est: quod alia sit intellectualis cognitio eternarum rerum: alia rationalis temporalium: et huic illam proponendam esse ambigit nemo. Relinquentibus itaque nobis ea que exterioris sunt hominibus: et ab eis que communia cum peccatoribus habemus introsum ascendere cupientibus: antequam ad cognitionem rerum intelligibilium atque summarum que semper terne sunt veniremus: temporalium rerum cognitio rationalis occurrit. Etiam in hac igitur inueniamus si possumus aliquam trinitatem: sicut inueniebamus in sensibus corporis: et in his que per eos in animam vel spiritum nostrum imaginabiliter intrauerunt: ut per corporales rebus quod corpore foris positas attingimus sensu: inter corporum similitudines haberemus impressas memorie: ex quibus cogitatio formaretur tertia

voluntate utrumque iungente: sicut formabatur foris acies oculorum quam voluntas ut visio fieret adhibeat rei visibili: et utrumque iungebat etiam illic ipsa se admouens tertia. Sed non est hoc coartandum in hunc librum: ut in eo qui sequitur si deus adiuuerit conuenienter possit inquiri: et quod inuentum fuerit explicari.

Explicit liber duodecimus.

Incipiunt capitula libri decimiterti.

- i De gemino rationalis mentis officio quorum unum ad temporalia: aliud pertinet ad eterna.
- ii De fide que licet per corporis sensum mente concepta sit: nihil tamen inuenitur habere eorum.
- iii De voluntate quam et singuli propriam et omnes etiam non indicatam possunt habere communem.
- iiii De beatitudine quam omnes una voluntate appetunt: sed non eadem omnes diffinitione nouerunt.
- v An omnes beati sint qui viuunt ut volunt.
- vi Propriore esse beatitudini voluntatem rectam etiam non adeptam quod cupit: quam prauam etiam si quod concupiuit obrinuit.
- vii Ad veram beatitudinem viam esse per fidem rectam sine qua nulla cuiquam possit fortitudo prodesse.
- viii Perfectam beatitudinem nisi in eterna vita esse non posse.
- ix An eternitatis capax sit humana natura.
- x An alio modo omnipotens deus hominibus eternitati debuerit reformare: quam ut sibi deus filius naturam unam ret humanam.
- xi Qua ratione in sanguine christi iustificentur credentes: et quomodo in hoc sacramento totius sit trinitatis operatio.
- xii Quo merito homo diabolice sit traditus potestati.
- xiii De consilio dei quo ei placuit ut potestas diaboli non potentia: sed iusticia verificeretur.
- xiiii De omnium debito per nihil debent christum soluto.
- xv In qua sit diabolus victus a christo.
- xvi Ad quam utilitatem fidelium renatorum mala que per originale peccatum sunt contracta conuersa sunt.

i. Cor. 12